

Ірина Павлюк,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 Філологія,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Науковий керівник –
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тетяна Вільчинська

КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОЄКТІ «НЕДОПИСАНІ»: АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В українському інформаційному просторі значна увага приділяється поняттю *війна*. З огляду на воєнні дії, які відбуваються в Україні, таке частотне звернення є закономірним явищем, оскільки кожна сфера життя людини наскрізно пройнята цією трагедією. Очевидно, не знайдеться жодної особи, яка б не відчула на собі смертоносної тривоги, спричиненої російською агресією. Слушно зауважив Роже Каюа, що війна «вводить людину до п'яного світу, де присутність смерті змушує її здригатися й надає найвищу цінність різноманітним діям» [3, с. 223].

Як відомо, що життя в період історичних катаклізмів є екзистенційною складовою, яка окреслює не лише щоденні реалії, а й заповнює прогалини людського знання, формує світогляд, викристалізовує самоідентифікацію. Саме тому концепт *війна* є основою для вивчення людської свідомості, бо «концепти структурують наші відчуття, поведінку, наше ставлення до інших людей» [5]. Безумовно, автентичні реалії персоніфікують думку і слово, людину та суспільство, текст і контекст теперішнього часу, а медіа – це чудова можливість відтворити й зафіксувати важливу інформацію. Щодо поняття *війна* в інтернет-просторах, то цілком слушною є думка І. Давиденко, яка стверджує, що концепт *війна* віддзеркалює суспільну ідеологію кожного періоду свого функціонування і водночас впливає на формування цієї ідеології і зміни в ній [2, с. 11].

Інформаційний проєкт «Недописані», який має на меті зафіксувати імена людей літератури, що були вбиті росією впродовж 11 років (2014 – 2025 рр.), та популяризувати їхню діяльність, – яскравий приклад збереження

історичної пам'яті. Станом на 13 березня 2025 року список осіб, так званих «недописаних», налічує 239 митців [4].

Аналіз опублікованого матеріалу вищезгаданого проєкту показав, що концепт *війна* вербалізується великою кількістю лексем на позначення життя і смерті та наповнений як негативною, так і позитивною семантикою. Зауважимо, що однойменна лексема *війна* згадується рідко, а репрезентація відбувається завдяки змісту інформації. Спогади рідних, уривки поезій, запис голосів митців, що загинули, є елементами «мистецтва пам'яті», де кожне слово – це своєрідна рефлексія. Очевидно, що поняття *смерть* є базовим в основі лексико-семантичного поля концепту *війна*. Поетичні рядки Б. Гуменюка тому підтвердження, читаємо: *«Ще живі. / Завтра ми вже будемо мертва / Може багато з нас / Може всі»* [4]. Смерть – це неминуха і фатальна подія в житті кожної людини, однак у випадку «недописаних митців» є ще й очікуваною, оскільки на фронті, чи на окупованих територіях вислів «бути під прицілом» набуває буквального значення. Контекстів, у яких *війна* і *смерть* доповнюють одна одну, знаходимо доволі багато, наприклад: *«Вибач, доню, я думав – робив, що міг: / Всі ці милі іграшки, мандри і колисковий блюз. / Я пам'ятаю, що мав зробити тобі оберіг, / Але не встиг, бо поплатив мінус і плюс»* (Г. Бабіч); *«Викричить усіх із себе / Ту, що відлетіла швидко / Ту, яка про смерть благала / Ту, що не спинила смерть»* (В. Амеліна); *«На цій землі, старі й малі, / Десь кожен з нас помре. / Тож це, вважай, удача – / Якщо ти смерть зустрів / – В борні за попіл предків / Дим рідних вівтарів»* (М. Герасимович) [4].

За словами Т. Вільчинської, концепт *війна*, який на перший погляд видається інтуїтивно зрозумілим, насправді є складним і багатогранним [1, с. 111]. І не дивно, оскільки поняття *війна* трактується ще як справа честі, читаємо: *«І знов туман... Навколо і в думках / Покрив імлюю душу і свідомість. / Броня на тілі, автомат в руках, / Ідеш вперед... Тому що маєш совість»* (М. Родзель) [4]. Тексти авторів, що подані в проєкті, наповнені неабиякою сакральністю, оскільки кожне слово є ще й понятійним аксіологічним складником. Тобто, представлені поетичні чи прозові доробки виокремлюють не лише світогляд митців, а й підштовхують читача до міркувань про війну та її наслідки. Так, на прикладі тексту С. Скальда, переконуємося, що *війна* – це ще й обов'язок взяти на себе відповідальність: *«Я з тих, хто серед перших прийняв бій, / Я йшов вперед під вибухи гармат. / Я теплу ковдру кольорових мрій / Змів на тяготи війни та автомат»* [4].

Концепт *війна* в інформаційному проєкті «Недописані» є не лише вмістилищем реалій сьогодення, а й хронікою роздумів, де буквальні чи

опосередковані поняття *смерть, життя, свобода, честь, відповідальність* тощо переплітаються і, очевидно, окреслюють цінність жертвності. Інформація про людей літератури, чиє життя було обірване війною, – це найперше переосмислення, що і є складником аксіологічної градації.

Список використаної літератури

1. Вільчинська Т. Концепт «війна»: особливості мовної об'єктивації у газетному тексті. *Лінгвістичні студії*. 2017. Вип. 34. С. 110–114.
2. Давидченко І. Наративи війни у мовленнєвих дискурсах. *Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах*: збірник тез міжнародної наукової конференції, 27 квітня 2023 р. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, 2023. С. 11–13.
3. Каюа Р. Людина та сакральне. Пер. з фр. А. Усик. Київ: Ваклер, 2003. 256 с.
4. Недописані (проект пам'яті людей літератури, що загинули внаслідок російського вторгнення в Україну). URL: <https://www.instagram.com/nedopysani.project/?igsh=MTB0M2U2ZWVpdTJoeg%3D%3D#> (дата звернення: 15.04.2025).
5. Lakoff G. Cognitive semantics. Meaning and Mental Representations. Bloomington, 1988. P. 119–154.